Janne Salminen 8.11.2022

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n väliaikaisesta muuttamisesta (HE 216/2022 vp)

1. Perustuslakivaliokunnan käsiteltävänä on esitys, jossa ehdotetaan muutettavaksi väliaikaisesti ulosottokaarta. Esityksen mukaan velallisen suojaosuutta korotettaisiin vuoden 2023 ajaksi. Velallisen itsensä osalta säädettävä suojaosuus nousisi 29,52 euroon päivässä. Velallisen elatuksen varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osalta suojaosuus olisi 8,34 euroa päivässä, mikä vastaisi vuoden 2022 suojaosuuden tasoa. Voimassa olevan lain mukaan määräajoin maksettavan palkan ulosmittauksessa velallisen suojaosuus on velallisen itsensä osalta 19,90 euroa ja hänen elatuksen varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osalta 7,15 euroa päivässä seuraavaan palkan maksupäivään asti.

2. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023 ja olemaan voimassa 31.12.2023 saakka.

3. Hallitus on katsonut, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Hallitus on pitänyt suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Arviointia

4. Ehdotuksella on perustuslain kannalta merkitystä kahdesta suunnasta. Sitä on tarkasteltava sekä velallisen että velkojan kannalta. Yhtäältä velkojalla on oikeus osana perustuslaissa turvattua oikeusturvaansa saada saatavat ulosotossa perityksi velalliselta. Velallisella puolestaan on suoja velkojaa vastaan niin, että hän myös ulosoton aikana voi elää ihmisarvoista elämää. Tätä turvaa myös Suomen perustuslain 19 §:n oikeus sosiaaliturvaan julkisen vallan huolehtimana. Ulosotossa sinänsä on yleisesti kysymys tuomiossa tai muussa ulosottoperusteessa todetun, lakiin perustuvan yksityisoikeudellisen velvoitteen täytäntöönpanosta viime kädessä pakkoa käyttämällä (mm. PeVL 30/2018 vp). Perustuslain 21 §:n oikeusturvasäännösten on katsottu koskevan soveltuvin osin myös ulosottoa (ks. PeVL 30/2018 vp, PeVL 5/2016 vp, PeVL 42/2006 vp).

5. Asian välitön oikeudellinen arviointi kiinnittyy tässä tapauksessa nimenomaan perustuslain 15 §:ssä tarkoitettuun omaisuuden suojaan. Perustuslain 15.1 §:n mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Tavallisesti on lähdetty siitä, että omaisuuteen kohdistuva täytäntöönpano-oikeudellinen sääntely, kuten ulosotto, voidaan pääsääntöisesti toteuttaa tavallisella lailla. Sinänsä myös ulosottoa koskevalla täytäntöönpanosääntelyllä puututaan myös velkojan ase-

maan velkasuhteesta johtuvien varallisuusoikeuksien haltijana. Omaisuudensuojan asianmukainen huomioon ottaminen merkitsee tällöin etenkin sitä, että velkojan aseman mahdollinen heikentyminen ei saa muodostua velkojan kannalta kohtuuttomaksi (PeVL 33/2002 vp).

6. Perustuslakivaliokunnan käytännössä on katsottu, että omaisuuden suojaan puuttuvaa sääntelyä on arvioitava sen oikeasuhtaisuuden lisäksi myös perusoikeuksien muiden yleisten rajoitusedellytysten kannalta (esim. PeVL 5/2002 vp).

7. Lakiehdotuksen tavoitteena on määräaikaisesti parantaa velallisten selviytymismahdollisuuksia myös talouteen heijastuvissa epävakaissa oloissa. Ehdotuksen tavoitteista on mielestäni asianmukaisesti tehty selkoa hallituksen esityksessä. Velallisten selviytymismahdollisuuksien edistäminen ja pyrkimys turvata ihmisarvoisen elämän edellytyksiä ylivelkaantuneille ja heidän perheenjäsenilleen ovat perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä perusteita puuttua velkojan varallisuusarvoisiin oikeuksiin (esim. PeVL 33/2002 vp). Lakiin ehdotettu sääntely on riittävän tarkkarajaista ja täsmällistä.

8. Ulosottokaareen on tehty väliaikaisia muutoksia aina COVID-19-pandemian alusta lukien niin, että säännöksiä ulosottomenettelyn määräaikaisesta keventämisestä ja rajoittamisesta sekä täytäntöönpanon lykkäämisestä on ollut voimassa 1.5.2020 lukien. Nyt ehdotettu suojaosuuden muutos jatkaa näitä väliaikaisia muutoksia.

9. Mielestäni hallituksen esityksessä on perusteellisesti ja eri suunnilta pohtien avattu ehdotuksen oikeasuhtaisuuden arviointiin vaikuttavia tekijöitä.

10. Suojaosuuden korotus sinänsä on euromääräisesti merkittävä suhteessa voimassa olevaan sääntelyyn. *Suojaosuuden korotus ei kuitenkaan poista tai määrällisesti vaikuta velkojan oikeuteen saada ulosoton kautta perityksi saatavaansa vaan se lykkää ajallisesti maksunsaantia*. Samalla se todennäköisesti pidentää ulosoton perintäaikaa ja siis maksunsaantia. Väliaikaisuus nostaa kertymää määräajan jälkeen ja ulosoton myöhäisemmissä vaiheissa. Kuten hallituksen esityksessä tuodaan esiin, ”niissä tapauksissa, joissa velka tai sitä koskeva ulosottoperuste ehtii vanhentua ennen kuin velka tulee kokonaan maksetuksi, suojaosuuden korottaminen merkitsisi myös kokonaisuutena pienempää ulosmittauskertymää saatavalle”. Toisaalta ulosottoperusteen vanhentumisaika on pääsääntöisesti 15 vuotta ja velan lopullinen vanhentumisaika 20 vuotta, mihin nähden suojaosuuden esimerkiksi vuoden mittainen väliaikainen nostaminen ehdotetulla summalla on varsin pieni. Olen samaa mieltä hallituksen esityksessä esitetyn kanssa siitä, että mainittuihin vanhentumisaikoihin nähden maksuajan pitenemistä väliaikaisen lain seurauksena on aiheellista pitää varsin kohtuullisena. Kokonaisuutena arvioiden ehdotus ei vaikuta velkojien kannalta olevan kohtuuton. Näillä perusteilla pidän väliaikaiseksi ehdotettua lainsäädännön muutosta perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla oikeasuhtaisena.

11. Käsitykseni mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.